

Jinsi ya Kutamka jina YHWH

na Don Esposito

Karibu mara 7,000 katika tafsiri za Kiingereza za Maandishi ya Kiebrania ya awali watafsiri huchukua jina Takatifu la Muumba wetu YHWH na badala yake neno la Mungu au la Bwana.

Baba anatuambia jina lake la kibinafsi ni kwa umilele wote;

Kutoka 3:15 Tena Elohim akamwambia Musa, Waambie wana wa Israeli maneno haya, Yahweh, Elohe wa baba zenu, Elohe wa Ibrahimu, Elohe wa Isaka, Elohe wa Yakobo, amenituma kwenu; hili ndilo jina langu hata milele, nalo ni kumbukumbu langu hata vizazi vyote.

Amri ya tatu inatuambia "Usilitaje bure jina la YAHWEH Elohim wako" kutaje bure ina maana ya kubadilisha, kuifanya uongo au kuifanya ya kawaida. Mtoto anaweza kuona kwamba kuchukua jina la kibinafsi la **YHWH** au kwa Kiebrania, herufi hizo ni **Yod, Hey, Vav, hey**, karibu mara 7,000 na kuibadilisha jina na bwana au mungu bila shaka ni kuvunja amri ya tatu.

Kwa hivyo swali letu lifuatalo ni jinsi gani tunatamka jina la **YHWH**? Baada ya uhamisho wa Babeli, Rabi walihisi jina hili kuwa takatifu

kusema na kuanza kuficha matamshi ya jina **YHWH**. Talmud inatuambia kwamba hata waliandika vibaya ili kwamba ikiwa mtu alikuwa akisoma jina hawatatamka kwa bahati mbaya.

Walichoanza kufanya ilikuwa kuchukua vokali kutoka *Adonia* (neni la Kiebrania lililotafsiriwa kama Mkuu) na kuichanganya na konsonanti za YHWH na kuja na *Yehova*. Walitumia *Yehova* tu ili kusiwe na mtu anayeweza kutamka jina kwa usahihi. Kwa urahisi sana unaweza kuona kwamba Yehova haitakuwa matamshi sahihi ya jina takatifu kwani hakuna herufi "J" kwa lugha ya Kiebrania na kwa Kiebrania jina "*Hovah*" linatoka kwa Strong's Concordance # 1943 na inamaanisha uharibifu au mafisadi. Jina la Baba wetu wa Mbingu sio *uharibifu* au *mafisadi*. Pia Yehova au Yehovah haiwezekani kisarufi kwa lugha ya Kiebrania. Tafadhali rejelea marejeleo mengi mwishoni mwa nakala hii.

Mtazamo mwingine potofu juu ya matamshi ya jina la **YHWH** ambayo imetokea hivi karibuni ni *Yahuah*. Kwa Kiebrania vav inaweza kuwa ni konsonanti au vokali lakini haiwezi kuwa vyote. Kwa hivyo kutamka YHWH kama Yahuah unatumia vav kwanza kama vokali na kisha kwa kuweka vokali nyingine baada yake, inaenda kinyume na sheria za kisarufi za Kiebrania.

Hoja ya kutumia Yahueh ni kwa sababu jina Yahudah (Yuda kwa Kiebrania) ina herufi sawa na YHWH lakini inaongezwa dalet. Kwa hivyo, wengine hufikiria kuondoa dalet, na ndivyo unavyotamka YHWH. Hii sio jinsi lugha ya Kiebrania inavyofanya kazi na tena inaenda

kinyume na sheria za kisarufi za Kiebrania. Kwa Kiebrania kila neno hurudi kwa mzizi wa herufi mbili au tatu, kisha irabu imeelekeza.

Kwa hivyo ingawa kwa Kiingereza inaweza kuonekana kuwa **YHWH** ni Yahudah tu bila dalet kwa Kiebrania haitoki hata kwa mzizi moja. Angalia hii mwenyewe. Katika concordance ya Strong Yahudah ni neno nambari 3063 na linatokana na neno mzizi 3034 *Yadah, Yod, dalet, hay*, ambapo kwa jina **Yahweh** ni 3068 kwa Strong na linatoka kwenye mzizi wa 1961 hayah au kwa Kiebrania hey, vav, hey. Kwa hivyo unaweza kuona hawana hata mizizi moja na kwa hakika hautatumia sheria mpya ya kuacha kazi na kuja na matamshi mpya. Pia hoja inaendelea kuwa kwa kuwa majina kadhaa kwa Kiebrania yanaisha na "Yahu" kama vile Elijahoo basi jina la Yahweh lazima lianze kama Yahu na kisha kuongeza jina lingine la "ah" mwisho. Tena, mtu yeyote anayefikiria hivi haelewi sarufi ya Kiebrania na lugha ya Kiebrania. Kuna marejeo machache katika maandiko ambayo yanamrejelea Baba wetu wa Mbingu kama "Yah". **Isa 12: 2 Tazama, Elohim ndiye Y'shua (wokovu) wangu; Nitatumaini wala sitaogopa; Maana Yah Yahweh ni nguvu zangu na wimbo wangu; Naye amekuwa Y'shua (wokovu) wangu. Zab. 118: 14 Yahweh ni nguvu zangu na wimbo wangu, Naye amekuwa Y'shua (wokovu) wangu.**

Kwenye Peshitta ya Kiarama, ambayo ni maandishi ya zamani zaidi ya Agano Jipya, ina fomu MarYah ya YHWH, katika Tanach yake,

karibu mara 7,000. Mar Yah inamaanisha Mkuu Yah. Yahweh ni jina la kifamilia ambalo linajumuisha Yah Yahweh Baba na Yahshua Yahweh Mwana. Hakuna shaka kuwa jina la Baba iliyofupishwa ni Yah. Hata Halleluyah, ambayo inamaanisha Msifu Yah inatumia jina Lake kwa ufupisho Yah. Hakuna mahali pa maandiko ambayo huwahi kuwa na jina la Baba yetu wa Mbingu kwa Kiebrania kama Yahu.

Kwa hivyo Je! jina *Yahu* linatoka wapi kwa majina kama vile Elijahoo? Katika vitamshi vya Kiebrania vinaongezwa kwenye kiunganishi cha kitenzi na Yahu inamaanisha tu "*Yeye ndiye Yah*" Kama vile ungesema "*Elohim*" wetu kwa Kiebrania, badala ya kutumia kitamkwa chetu na nomino Elohim, ungesema tu Eloheni, ambayo ni Elohim wetu. Kwa hivyo kuwa na Yahoo mwishoni mwa jina hakuthibitishi chochote na kwa hakika hautadhibitisha matamshi ya Yahuah, kwani hata sio majina yote yenye mwisho huu, kama vile Nehemya, ambayo ina jina la Yah iliyofupishwa sahihi.

Kwa hivyo kwa sehemu ya Yah kuwa 100% imethibitishwa tunaweza pia kurudi kwa mwanahistoria wa karne ya pili Origen na kuona kwamba alitamka wazi silabi ya pili kama "*weh*", tena akithibitisha kwa ukweli kutoka kwa Historia kwamba Yahweh ndio tamshi katika karne ya kwanza na ya pili na sawa kwa Wayahudi na Wakristo. Waandishi wa Kikristo wa mapema, kama vile Clement wa Alexandria katika karne ya 2, walikuwa wametumia fomu kama Yahweh, na matamshi haya ya Tetragrammaton hayakupotea

kabisa. Theodoret wa Kupro (karne ya 5 AD) alisema Wasamaria wa wakati wake walizungumza jina takatifu wazi kama Yahweh. Ninaamini kuwa kutokana na ushahidi wa kihistoria na wa akiolojia, karibu kabisa ambayo inakuja kwa kutamka jina takatifu la **YHWH** hutamkwa kwa sauti kama **YAHWEH**.

Mnamo 1898 A.H. Sayce alitafsiri vidonge 3 vya cuneiform vilivyoanzia wakati wa Hamurrabi ambavyo vilisema wazi kuwa "*Yahweh ndiye Elohim*" (angalia kitabu cha bibilia cha Haley uk. 62)

Pia, katika herufi za Lakishi ambazo zimepatikana mnamo 1938 na inarejelea hadi karne ya 6 B.C, na maandishi ya kiebrania ya zamani zaidi yana jina takatifu kwenye rekodi, tena huthibitisha kuwa jina takatifu lilitamkwa **Yahweh**. Kinachovutia pia kuhusu herufi za Lakishi sio tu ukweli kwamba viliandikwa kwa maandishi ya kale ya Kiebrania, lakini pia zinaonyeshwa kwa vokali, jambo ambalo ni nadra sana kwa hati ambayo ni ya zamani, na vokali zinaonyesha wazi wazi matamshi ya YHWH kama **YAHWEH**.

Baada ya haya, Masorete walifanya kazi kupata maandishi ya asili ya Bibilia ya Kiebrania kutoka karibu miaka karne ya 6 hadi ya 10 A.D, na badala ya vokali za jina YHWH na ishara za vokali za maneno ya Kiebrania Adonai, au Elohim. Kwa hivyo, *jina bandia Yehova (YeHoWaH)* (mkazo wetu, ed.) Likaanza kuwa. Ingawa wasomi wa Kikristo baada ya vipindi vya Renaissance and Reformation walitumia neno Yehova kwa YHWH, katika karne ya 19 na 20, wasomi wa

bibilia walianza tena kutumia fomu ya kweli ya Yahweh.

Pia, Yosephus alisema kwamba matamshi ya YHWH yanasemwa kwa njia ya sauti kama vokali 4. *EE AHH OOOH AAA*. (EE + AHH = Yah,) (OOH + AAA = weh.) Kwa hivyo wakati unapotamka kwa sauti herufi 4 pamoja zinasikika kama **Yahweh**.

Kulingana na Mwalimu huyo ambaye aliandika jina hilo tofauti kwa makusudi ili lisisemwe kwa bahati mbaya, wangesema jina mara moja tu kwa mwaka siku ya upatanisho na hii tu na Kuhani Mkuu ambaye angeingia Hekaluni, lakini baadaye ilipewa ruhusa na Rabi kuwa jina hilo linaweza kusemwa na Wayahudi wote lakini tena mara moja tu kwa mwaka na hii tu wakati wa jua likitua mwishoni mwa siku ya Upatanisho. Kutokana na kutaka kujua nilienda kwa ukuta wa kilio ambapo hii inafanywa kama upatanisho ulikuwa unamalizika na nikasikia wazi matamshi ya YHWH kama Yahweh tena na tena kwa karibu dakika 5.

Wengine wamejaribu kimakosa kuunganisha jina la Yahweh na sanamu Jupita kwa sababu Jupita pia aliitwa IOUE ambayo inaweza kutamkwa kwa jina la Yahweh. Ikumbukwe kwamba wapagani wa kale walikuwa na miungu mingi na hawakuwa na aibu katika kukubali dhana yoyote mpya ya nguvu kama mungu. Hii ni moja ya sababu kwamba Warumi waliwatesa Wayahudi sana, kwa sababu ni taifa la Israeli pekee ambalo lilikuwa na wazo la Elohim Mmoja. Walionekana kama masikini na dhaifu kwa sababu waliabudu Elohim Mmoja tu. Hii ndio sababu sanamu wa kike Istar pia

huitwa Semeramis na Diana na Athena au Aphrodite. Sasa, hakuna hata moja ya majina haya iliyo na sauti sawa na hakuna iliyotafsiri ya jina lingine. Ilikuwa kawaida ya tamaduni za kipagani kukubali elohim yeyote mpya na kumwita kwa jina la mmoja wa sanamu yao ya zamani.

Kwa hivyo, je! Tamaduni za kipagani zingeona nguvu za **Yahweh**, zingetumia jina lake na kumwita pia kwa jina la miungu yao mingine ya kipagani? Mantiki na historia inatuambia ndio, **walifanya**. Je! Hiyo inabadilisha jina la Yahweh? Mantiki na historia na akiolojia hutuambia kwa nguvu, **HAPANA!** Njia tunayojua kuwa jina la Muumbaji wetu limetamkwa kwa sauti ya Yahweh ni kwa ukweli kwamba Israeli tu ilikuwa na Elohim mmoja na kila msomi anayeaminika na kila kihistoria, na bibilia, na ushahidi wa akiolojia unaonyesha wazi matamshi ya Elohim wa kweli, Elohim wa Abraham, Isaka, na Jacob kama YAHWEH.

Nitaifunga kifungu hiki na kumbukumbu zifuatazo ambazo zinaonyesha jina la Muumba ni Yahweh. Kwa upande mwingine sijaweza kupata ushahidi wowote wa kibiblia, wa akiolojia, au wa kihistoria ambao unaweza kuunga mkono matamshi ya *Yehova au Yahuah*.

Kamusi ya Wavuti ya Webster. "Yehova - Usomaji uwongo wa YAHWEH ya Kiebrania." ("*Yehova*," *Webster's New Collegiate Dictionary*, 1973 ed.)

Encyclopedia Americana: "Njia ya jina la Yehova - ya makosa ya jina la Elohim wa

Israeli." (*Encyclopedia Americana*, vol.16, 1972 ed.)

Encyclopedia Britannica:

"Masoreti kutoka karne ya hadi 10 walifanya kutoa upya nakala wa awali ya Biblia ya Kiebrania wakaondoa vokali ya jina YHWH na kuweka alama za Adonai au Elohim. Ndivyo jina bandia Yehova lilivyokuwa." ("*Yahweh*," *New Encyclopedia Britannica*, vol. 12, 1993 ed.)

The Jewish Encyclopedia:

"Yehova - kutamkwa vibaya kwa jina la Elohim la Kiebrania YaHWeH. Matamshi ya Yehova hayawezekani kisarufi." ("*Yehova*," *The Jewish Encyclopedia*, vol. 7, 1904 ed.)

New Jewish Encyclopedia:

"Ni wazi kwamba neno Yehova ni mchanganyiko wa bandia." ("*Yehova*," *New Jewish Encyclopedia*, 1962 ed.)

Encyclopedia Judaica:

Kulingana na *Encyclopedia Judaica*, p. 680, vol. 7, "matamshi ya kweli ya tetragrammaton, YHWH, hayakupotea. Jina hilo lilitamkwa **Yahweh**. Ilitamkwa mara kwa mara kwa njia hii angalau hadi 586 B.C, kama ilivyo wazi katika Barua za Lakishi zilizoandikwa muda mfupi kabla ya tarehe hii."

Encyclopedia Judaica, pg. 680, Macmillan Co, New York, 1971. "Matamshi ya kweli ya jina YHWH hayakupotea kamwe. Waandishi kadhaa wa mapema wa Ugiriki wa Kanisa la Kikristo hushuhudia kwamba jina hilo lilitamkwa '**Yahweh.**' "

Isa 42: 8 Mimi ni YAHWEH; ndilo jina langu; na utukufu wangu sitampa mwingine, wala sitawapa sanamu sifa zangu.

Ni wazi jina lake ni Yahweh, na tufurahie jina lake pamoja, HaleluYAH!

Ikiwa ungetaka habari zaidi tafadhali tembelea tovuti yetu **www.coyhwh.com** kwa masomo zaidi au uandike kwa:

**Congregation of YHWH PO BOX 832
Carteret NJ 07008 USA**